

3. ul. A. Mickiewicza 14a
– kamienica

To jedna z najbardziej oryginalnych stolarok drzwiowych w Olsztynie. Indywidualny charakter podkreśla data, znacząca rok powstania budynku, pięknie wyrzeźbiona w partii nadświetla. Mimo, że budynek ten powstał w czasie, gdy w Olsztynie triumfowała nowoczesna architektura modernizmu, zarówno w detalach wykończenia drzwi, jak i architekturze całej kamienicy widać zamknięcie ich twórcy do bardziej dekoracyjnych stylów poprzedniej epoki. Kompozycja drzwi jest jednak dość nowoczesna: jednoskrzydłowa, z belką ślimienia przesłoniętą przez murowane, pozorne, nadproże, imitujące belkę drewnianą, z charakterystycznym dla tych elementów ornamentem kostkowym. W nadświetlu, pomiędzy górnymi szprosami, osadzone zostały dekoracyjne, różnokolorowe szybki o ciekawej fakturze. Pola nadświetla wypełnione są wyrzeźbionymi w drewnie elementami zdobniczymi w postaci gwiazdy oraz roślinnych girland.

4. ul. A. Mickiewicza 6
– I Liceum
Ogólnokształcące

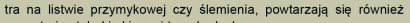
Te drzwi prowadzą do jednego z najstarszych w Olsztynie gmachów użyteczności publicznej. Podobnie jak architektura całego budynku utrzymane są w stylu neogotyckim, popularnym aż do pocz. XX w., a na terenie państwa pruskiego wręcz oficjalnym narzędziem państwowej propagandy. Budowie z czerwoną cegły, z charakterystycznymi strzelistymi szczytami i sterczynami były najbardziej charakterystycznym motywem w krajobrazie Olsztyna rozwijającego się dynamicznie

w latach 80-tych i 90-tych XIX w. Wytyczne do takiego, a nie innego kształtowania architektury publicznej pochodziły z urzędów centralnych i były w zasadzie jednakowe dla wszystkich miast pruskich. Masywne skrzydła widocznej na zdjęciu stolarzki zostały podzielone na sześć pól
o różnej wielkości, w które wpisano charakterystyczne dla stylu gotyckiego detale, inspirowane średniowiecznymi maswerkami: czyli dekoracja geometryczną komponowaną z kół oraz łuków ostrych i odinkowych, służącą do wypełnienia okien, ale także do dekoracji elewacji, tu w skromnej formie ostrołuków i czworoli. Obecnie detale zachowały się jedynie w górnych plyninach, ale pierwotnie prawdopodobnie wypełniały całe drzwi, być może były też bogatsze. Przeszklenie nadświetla stanowią kolorowe szybki witrażowe, wprawione w konstrukcję z ołowiu.

5. ul. Warmińska 3
– kamienica

Detale zdobiące te drzwi nawiązują do stylu renesansowego w architekturze. Budynek powstał pomiędzy rokiem 1895 a 1905, a motywy zdobnicze inspirowane klasycznymi stylami architektury: renesansem, barokiem, klasycyzmem, były wówczas w wystrój architektoniczny kamienic mieszkalnych bardzo popularne. Ornament wypełniający plyniny drzwiowe nazywamy okucioywaną - od motywów naśladowujących płaskie metalowe okucia, wycięte w kształcie listew i ażurowych plakiet. Był on popularny w późnym renesansie zarówno w snyderce, jak i innych dziedzinach sztuki (architekturze, złotnictwie, grafice). Nad górnymi plyninami widzimy trójkątne naczółki – motywy ten powtarza się również w wystrój elewacji, z której pochodzą interesujące nas drzwi. Inne elementy, jak dekoracja pilastra na listwie przyzymkowej czy ślimienia, powtarzają się również w wystrój stolarzki okiennej tego budynku.

6. ul. Warmińska 8
– kamienica

W dekoracji tych drzwi także dominują motywy roślinne, ale ich kompozycja jest bardziej klasyczna. Kamienica do której prowadzą, była przeznaczona na wynajem i należała do Otto Naujacka, olsztyńskiego przedsiębiorcy, który był fundatorem także kilku innych kamienic czynszowych w Śródmieściu, szczęśliwie zachowanych do dnia dzisiejszego. Każda z nich otrzymała inny, indywidualny wystrój, także stolarzka drzwiowa w każdej z nich jest nieopowtarzalna.

Wyjątkowość drzwi przedstawionych na fotografii, poza indywidualną formą i dekoracją, polega również na zachowaniu oryginalnego barwnego szklenia w nadświetlu oraz w jednym skrzydle drzwiowym. Kolorowe szybki (żółte, różowe, zielone) o nierównej, dekoracyjnej fakturze wytworzone zostały metodą walcowania: wstęga szkła w wysokiej temperaturze była przepuszczana przez metalowe walce z wytłoczonymi wzorami. Szkło banwiono najczęściej tenkami metalu. Ciekawy efekt estetyczny jakie dawało kolorowe szklenie, podziwiać można było, podobnie jak witraże, jedynie od wnętrza budynku. Niestety są to elementy szczególnie narażone na uszkodzenie, dlatego w Olsztynie zachowało się ich bardzo niewiele. W drzwiach będących przedmiotem naszej zagadki, nieopowtarzalnie zaprojektowane zostało również samo nadświetle, którego szczebliny mają formę upiętej tkaniny.

7. ul. Wyzwolenia 28
– kamienica

Te drzwi reprezentują styl eklektyczny. O takim pojęciu mówimy gdy dochodzi do pomieszania stylów i jednocześnie wykorzystywane są motywy z różnych nurtów i kierunków artystycznych. Mamy tu więc klasyczne motywy architektoniczne, (np. gzymsy, pilastry), ale pojawiają się też bardziej swobodne ornamenty roślinne i zakrzywione linie charakterystyczne dla dekoracji secesyjnej. Łukowy kształt otrzymało tutaj m.in. ślimię – czyli profilowana, stała belka osadzona w murze, rozdzielająca skrzydła od nadświetla. Nadświetle jest bardzo wysokie, stanowi dwie trzecie wysokości skrzydeł, co wynikało z wymogów kompozycji elewacji i założenia utrzymania na jednym poziomie nadproże otworów okiennych i drzwiowego w strefie parteru elewacji. Ciekawostką jest również to, że skrzydła drzwiowe są różnej szerokości, ale projektant zadbał o to, aby nie było to widoczne, maskując to pozorną listwą przyzymkową. W ten sposób kompozycja i dekoracja obu skrzydeł pozostaje idealnie symetryczna.

8. ul. Zamkowa 5
– willa
tzw. „Casablanca”

Drzwi widoczne na zdjęciu prowadzą do jednego z najlepiej zachowanych, a w ostatnich latach pieczołowicie zakonserwowanych, zabytkowych wnętrz z oryginalnym wyposażeniem pochodzącym z drugiego dziesięciolecia XX w. Ich ciekawa forma nawiązuje do stylu barokowego w sztuce, podobnie jak architektura całego budynku. Drzwi zostały wykonane z cenniejszego niż powszechnie stosowana sosna, drewna dębowego, co podkreślało prestiż rezydencji. Ambicją właścicieli budynku było stworzenie tu miejsca skupiającego kulturalne i towarzyskie życie miasta. Ze względu na ujęcie cennego gatunku drewna, powierzchnie stolarzki zabezpieczono jedynie warstwą podbarwionego lakieru, która pozwalała na ekspozycję struktury drewna. Podczas prac konserwatorskich dokładano starań, aby ubytki uzupełnić takim samym rodzajem drewna, a brakujące okucia i zawiasy zostały zrekonstruowane na wzór zachowanych elementów oryginalnych.

9. ul. Grunwaldzka 31
– kamienica

Drzwi widoczne na fotografii pochodzą z kamienicy wybudowanej w 1899 r., o czym informuje data na elewacji. Ich powierzchnia wykończona została, wciąg wówczas popularną techniką zdobienia drewna, zwana mazerowaniem. Stosowano ją zarówno do wykańczania stolarzki budowlanej (drzwi, okna, balustrady) jak i mebli, stanowiących wyposażenie wnętrz. Mazerowanie lub fladrowanie to technika polegająca na pokrywaniu powierzchni drewna dekoracją malarską, imitującą usłojenie szlacheńskich gatunków drewna, na podłożu z drewna bardziej pospolitego (sosna, jodła). Rysunek usłojenia uzyskiwano metodą nanoszenia wielu warstw

farby i rozcierania jej za pomocą niezwykłego zestawu narzędzi: pędzli, szcotek, gąbek, gumowych i stalowych grzeblin różnej szerokości, piór, sztyftów gumowych i skórzanych, kawałków płótna linańego i jutowego, radelek służących do imitacji porów drewna. Technika ta stosowana w Europie od XVI w., największą popularność przeżywała na przełomie XIX i XX w., awansując do rangi prawdziwej sztuki. Najbardziej popularne były imitacje dębu i orzecha włoskiego, ale chętnie odwzorano też rysunek usłojenia egzotycznych gatunków drewna: cyprysu, czeczoty, jesionu, palisandru, drewna różanego. Twórcy mazerunków bazowali na wnikliwej znajomości struktury drewna, ale czasem dawali się ponieść fantazji i kompilowali różne gatunki drewna, tworząc kompozycje nie występujące w naturze. W Olsztynie przykłady stolarok dekorowanych mazerunkiem częścię zachowały we wnętrzach obiektów zabytkowych, ze względu na delikatność tej techniki. Dekoracja drzwi zewnętrznych widocznych na zdjęciu została odwzorowana przez konserwatorów podczas prac prowadzonych w 2013 r.

10. ul. R. Knosaly 7
– kamienica

W dekoracji tych drzwi dominują motywy roślinne, co jest typowe dla stylu secesji. Styl ten pojawił się już w końcu XIX, a w Olsztynie rozkwitł na dobre na pocz. XX w., jako reakcja na widziane jako staroświeckie style klasyczne, kojarzące się już wówczas z sztywnym akademizmem. W dekoracji tej stolarzki, widzimy płaskorzeźbione kwiatki, pączki i listki rozmieszczone z dużą swobodą, poddające się płynnym, miękkim zakrzywionym liniom dominującym w rysunku drzwi. Skrzydła zostały częściowo przesklone, aby wpuszczać więcej światła na klatkę schodową, a szklenie zostało wstawione pomiędzy gięte szpros, zwane także szczeblinami. Podobna, floralna ornamentyka, dominuje w bogatej dekoracji całej fasady tej kamienicy. Niebieska kolorystyka, odwzorowana na podstawie badań konserwatorskich, powtarza się dość często w wykończeniu drzwi i okien kamienic czynszowych zaliczanych do nurtu secesyjnego w architekturze.

STOLARKA

DRZWIOWA

OLSZTYN

STOLARKA DRZWIOWA

STOLARKA DRZWIOWA STOLARKA DRZWIOWA STOLARKA DRZWIOWA STOLARKA DRZWIOWA STOLARKA DRZWIOWA

Wejście do budynku miało w architekturze od zawsze szczególne znaczenie. Stolarstwo drzewiane sytuowane w elewacjach frontowych budynków historycznych była istotnym składnikiem ich kompozycji, akcentowała główne wejście do budynku, podkreślając reprezentacyjne znaczenie fasady. Poprzez zastosowane motywy i detale dekoracyjne, drzwi wiązały się stylistycznie z wystrojem i kompozycją elewacji. Większość stolarki drzwiowej w olsztyńskich zabytków pochodzi z XIX i XX w. Ich kompozycja jest z reguły podobna: złożone z jednego lub dwóch skrzydeł konstrukcji ramowo-płycinowej oraz umieszczonego nad nimi, zwanego **nadświetłem**. Okienko to umożliwia wpuszczenie światła do ciemnej zwykle sieni poprzedzającej klatkę schodową. Drzwi stanowiące główne wejście do budynku wyróżnione były zwykle indywidualną, bogatą ornamentyką lub dekoracyjnym obramieniem, zwanym **portalem**. Mimo tych podobieństw w konstrukcji, dzięki użyciu do dekoracji detali, nie znajdziemy w olsztyńskich fasadach dwóch identycznych stolarek drzwiowych! Nie wiadomo czy twórcy historycznych drzwi w Olsztynie korzystali z gotowych katalogów stolarki (jak np. w Krakowie), czy też jedynie z wzorników detali, stanowiących elementy wystroju drzwi, zestawiając je ze sobą w niepowtarzalne kompozycje. Duża różnorodność stylistyczna, spowodowana jest panującą w II poł. XIX w. i pocz. XX w. modą na neostyl oraz swobodny styl secesyjny. W następującym po nich modernizmie następuje kolosalna zmiana w podejściu do architektury, skutkująca całkiem nowym spojrzeniem na detal, co znajduje swoje odbicie również w nowych formach stolarki drzwiowej. Ze względu na osadzenie drzwi na zewnątrz budynku, są one szczególnie narażone na działanie niekorzystnych czynników atmosferycznych. Historyczna stolarstwo drzewiane wykonana z litego, wysezonowanego drewna ma niezwykłą trwałość i poddawana bieżącemu pracom zabezpieczającym, może być użytkowana przez długie lata. Najbardziej narażone na zniszczenia elementy usytuowane są zwykle w dolnej części skrzydeł (progi, listwy cokoly, okapniki) i one podlegają wymianom najczęściej. Należy jednak pamiętać, że drzwi, podobnie jak okna, to konstrukcja złożona z wielu elementów, niektóre z nich mają wymiar funkcjonalny, inne tylko dekoracyjny. Oznacza to, że przy miejscowych zniszczeniach nie ma potrzeby wymiany całej stolarki, co jest kosztowne, jak również niepożądane ze względu na zasady prawidłowej opieki nad zabytkiem. Niestety wiele elementów zabytkowej stolarki ginie na naszych oczach. Masowo znikają elementy okuć: oryginalne klamki, gałki, zawiasy czy dekoracyjne szklenie. Aby zwrócić uwagę na piękno tych detali, zapraszamy Państwa do spaceru po Olsztynie śladami najpiękniejszych stolarek drzwiowych.

1. ul. Jagiellońska 41 – Kościół św. Józefa

Te monumentalne wrota stanowią wejście do jednego z olsztyńskich kościołów. Wejścia do obiektów sakralnych od początku chrześcijaństwa miały znaczenie symboliczne i obfitowały w metaforyczne przedstawienia obrazujące przejście z sfery profanum do sacrum. Zagadkowe drzwi są dwuskrzydłowe, wykonane ze szlachetnego drewna dębowego, zabezpieczone jedynie transparentną politurą pozwalającą na wyeksponowanie usłojenia drewna. Nad skrzydłami znajduje się nadświetle wypełnione szybkami witrażowymi, osadzonymi w oliwianej ramie. Charakterystycznym elementem tych drzwi są metalowe okucia, zwłaszcza rozbudowane zawiasy pasowe w formie wici roślinnej, które oprócz funkcji dekoracyjnej, wzmacniają i usztywniają masywne skrzydła drzwiowe. Na zawiasach ukryte zostały także przedstawienia zagadkowych postaci, ale trzeba podejść bardzo blisko, aby je zauważyć.

2. ul. M. Kajki 4 – willa

Te drzwi, podobnie jak cały budynek, zostały zaprojektowane przez najbardziej znanego architekta działającego w Olsztynie w okresie dwudziestolecia międzywojennego. August Føddersen był projektantem ważnych gmachów publicznych, handlowych, kościółów, ale także domów i rezydencji prywatnych w wielu pruskich miastach. Jego twórczość miała największy wpływ na zmiany wyglądu Olsztyna w latach dwudziestych XX w., kiedy to w zasadzie każda większa inwestycja była firmowana nazwiskiem architekta. Charakterystyczne dla jego realizacji jest łączenie nowoczesnych, modernistycznych form z elementami czerpanymi z klasyki architektury. Drzwi widoczne na zdjęciu posiadają nowoczesną formę: są jednoskrzydłowe, pełne, konstrukcji deskowej (złożone z połączonych ze sobą pionowych desek), z przeszklonym świetlikiem o fantazyjnej formie. Widzimy tu całkowitą zmianę w podejściu do formy i dekoracji stolarki, charakterystyczną dla architektury modernistycznej. Pojawiają się zupełnie nowe motywy i kształty, dominuje prostota i synteza. Drzwi wykonane zostały z drewna dębowego i zabezpieczone jedynie warstwą barwnego lakieru. Zachowany otwór na listy świadczy o tym, że jest to wejście do rezydencji jednego tylko właściciela i rzeczywiście budynek ten był jednocześnie domem i pracownią jego twórcy.

- 1. ul. Jagiellońska 41 – Kościół św. Józefa
- 2. ul. M. Kajki 4 – willa
- 3. ul. A. Mickiewicza 14a – kamienica
- 4. ul. A. Mickiewicza 6 – I Liceum Ogólnokształcące
- 5. ul. Warmińska 3 – kamienica
- 6. ul. Warmińska 8 – kamienica
- 7. ul. Wyzwolenia 28 – kamienica
- 8. ul. Zamkowa 5 – willa tzw. „Casablanca”
- 9. ul. Grunwaldzka 31 - kamienica
- 10. ul. R. Knosały 7 – kamienica

© Copyright by Urząd Miasta Olsztyna

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE: Wydział Kultury i Ochrony Zabytków Urzędu Miasta Olsztyna
 PROJEKT GRAFICZNY: STUDIO FORMAI